

جلسه ۱۱/۸/۱۴۰۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ﴾^۱

سنت امداد

مسائل مختلفی به فضل الهی بحث شد. به سنت‌های الهی در قرآن کریم رسیدیم. در این بحث سنت مهلت بحث شد، سنت آزمایش بحث شد، سنت تغییر و تغیر صحبت شد.

سنت امداد در آیات

آنچه امروز ان شاء الله به عرضتان می‌رسد سنت امداد است که در آیات متعددی مطرح شده است. از جمله سوره مبارکه اسراء ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَدْمُومًا مَدْحُورًا* وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا* كَلَّا نُبَدُّ هُوَلاءَ وَهُوَلاءَ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا﴾^۲.

سنت امداد. یعنی هر کس در جهت خیر نیتش این باشد که حرکت کند، و در مسیر صحیح تحرک و فعالیت داشته باشد، ما هم کمکشان می‌کنیم. و اگر در مسیر باطل هم می‌خواهد حرکت کند، باز کمکش می‌کنیم بر اساس خواست و اختیار او. آن که اختیار می‌کند حرکت صحیح تکاملی را، کمکش هستیم. و آن کس که سعی می‌کند انحطاط و پستی و بدی را، او را هم کمکش می‌کنیم بر اساس اختیار و خواست خودش. آیه شریفه این مطلب را به خوبی بیان کرده است.

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ﴾ کسانی که خواستند همین زندگی موقت زودگذر دنیا را، زینت‌های این زندگی را، دل دادن به این زندگی را، ما هم در همین زندگی دنیوی آن مقداری که بخواهیم برای آن‌هایی که اراده کنیم می‌دهیم؛ کمکشان می‌کنیم. اما جهنم جایگاهشان خواهد بود. خودشان انتخاب کردند بدی را، ما هم مانعشان نشدیم. در همان مسیری که خودشان خواستند، چون خود خواستند، ما عطا می‌کنیم هر چه خواهند. البته توجه داده شده نه این که هر کس و هر چه بخواهد؛ خیر، به مقداری که باز ما خودمان اراده کنیم به او می‌دهیم.

یعنی اگر کسی دنیا پرست هم باشد، این جور نیست که هر چه بخواهد به او بدهیم. به مقداری که ما بخواهیم به او می‌دهیم. و این جور نیست که همگان را آنچه بخواهند بدهیم؛ بلکه بعضی را. توجه به این

۱ - سوره اسراء، آیه ۹.

۲ - سوره اسراء، آیات ۱۸ تا ۲۰.

جهت است که این جور نیست که هر چه به خواهند، ما عطا خواهیم کرد؛ بخشی از خواسته‌های آن‌ها را. ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ﴾ آن مقدار که بخواهیم، ﴿لَنْ نُرِيدَ﴾ باز از آن جمع هم نسبت به افرادی که بخواهیم.

﴿وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾ آن‌ها هم سعیشان مشکور است. آن‌ها را هم کمک می‌کنیم.

که بعد فرموده ﴿كُلًّا نُمِدُّ﴾ هم آن‌ها که بدی‌ها را می‌خواهند، کمک می‌کنیم. که دزدی که دزدی می‌کند، خدا دارد کمکش می‌کند. قوتش را از او نمی‌گیرد. نیروی او را از او نمی‌گیرد. در برنامه دزدی مانع برای او به وجود نمی‌آورد. بلکه امکاناتی که در اختیار او هست، آن امکانات ادامه پیدا می‌کند. بنابراین ﴿كُلًّا نُمِدُّ هُوًّا لَهِ وَهُوَ لَئِي﴾ این بدها و این خوب‌ها هر دو را ﴿مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ﴾ نمد از عطاء پروردگار کمک می‌شوند. ﴿وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا﴾.

پس سنت امداد است. یعنی کمک می‌کند خداوند متعال با خصوصیتی که عرض کردیم در ارتباط با انتخاب خوبی خوبان را، و در انتخاب بدی بدان را.

حالا در ارتباط با این مطلب چند آیه دیگر هم مناسب است برای شما عرض کنم دقت بفرمایید آیه دوم سوره آل عمران آیه ﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًا﴾ هر که بمیرد به اذن خدا باید بمیرد. و مقدار زندگی در این عالم مقدار معین شده است. ﴿وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُوْتِهِ مِنْهَا﴾ حالا هر کس که آخرت بخواهد، از همان ثواب آخرت به او می‌دهیم. یعنی این‌جا کمکش می‌کنیم که در آخرت پاداش نیک می‌بیند. ﴿وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ﴾^۱ یعنی باز این برنامه امداد در کار است.

سوم: سوره لیل ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ * وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ * فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ﴾ آن کسی که اعطا کند در راه خدا، بخشنده باشد، تقوی پیشه بگیرد، تصدیق کند خوبی را، ما کمکش هستیم برای خوبی. یعنی آن کس که تصمیم گرفته در جهت خوبی حرکت کند، کمکش هستیم. ﴿وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ * وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ * فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَىٰ﴾^۲ آن کسی که تصمیم به بدی گرفته، اختیار کرده خودش در جهت بدی حرکت کند، بخل فقط به خود اندیشیدن را، و تکذیب خوبی را، باز او را هم در همان جهت عسری و بدی که خواسته است، کمکش می‌کنیم.

آیه چهارم: سوره هود آیه ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزَيَّنَّهَا نُوفًّا إِلَيْهِمْ أَعْمَاهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا

^۱ - سوره آل عمران، آیه ۱۴۵.

^۲ - سوره لیل، آیات ۵ تا ۱۰.

يُحَسِّنُونَ﴾ آنها که اراده دنیا و زینت دنیا را کردند، در جهت بدی انتخاب نمودند خودشان، - که اساس کار همیشه گفتیم مسئله اختیار است. که اگر اختیار نباشد همه چیز بر باطل است. و اصلاً همه حرف‌ها نادرست است. - بر اساس پذیرش اختیار، آنها که اختیار کردند حیات دنیا و زینت دنیا را، ﴿نُوفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالُهُمْ فِيهَا﴾ ما هم آنچه خواستند و انتخاب کردند، در اختیارشان می‌گذاریم. و به خوبی در جهت آنچه که می‌خواهند کمکشان هستیم. ﴿وَهُمْ فِيهَا لَا يُحَسِّنُونَ﴾ چیزی برای آنها کسری نمی‌گذاریم. ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ﴾ منتهی به انتخاب خودشان بدی خواستند، ما هم در جهت بدی کمکشان کردیم؛ در آخرت هم آتش است برای آنها. ﴿وَ حَيْطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا﴾ اعمالی که این‌جا انجام دادند، همه این‌ها پوچ می‌شود. ﴿وَ باطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾^۱. باز مسئله سنت امداد است.

آیه پنجم: سوره شوری ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَ مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ﴾^۲.

به خوبی مشخص است در این آیاتی که عرض کردم، این مسئله امداد حضرت حق. البته نه هر کس هر چه بخواهد؛ بلکه به نسبتی که خداوند متعال اراده بفرماید. در جهت خیر حرکت کند، خدا کمکش می‌کند. و در جهت شر حرکت کند نیز خداوند متعال کمکش هست.

سنت امداد در روایات

دو تا حدیث مناسب است که به عرضتان برسد در این مورد.

حدیث اول در ذیل آیه‌ای که خواندم در سوره آل عمران ﴿وَ مَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَاباً مُؤَجَّلاً وَ مَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَ سَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ﴾ حدیث لطیفی نقل شده که خوب است که به عرض برسد. این حدیث در بحار شریف آمده است، در کتب مختلفه نقل شده، در تفاسیر هم نقل شده است. که در مجمع آمده است، تفاسیر بعد از مجمع، نوعاً از مجمع نقل کردند. وجود مقدس آقا امیر المؤمنین علی علیه السلام ایشان در جنگی بسیار زخم‌هایی برداشتند. «أَنَّهُ أَصَابَ عَلِيّاً - عَلَيْهِ السَّلَام - يَوْمَ أَحَدِ سَتُونِ جِرَاحَةَ» شصت جراحت بر بدن آقا امیر المؤمنین علی علیه السلام وارد شده بود. «وَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ أَمَرَ أُمَّ سَلِيمٍ وَ أُمَّ عَطِيَّةَ أَنْ تَدَاوِيَاهُ» دو نفر را دستور دادند که مداوا کنند حضرت امیر علیه السلام را.

«فَقَالَتَا» آن و نفر گفتند «إِنَّا لَا نَعَالِجُ مِنْهُ مَكَاناً» هیچ جایی را معالجه نمی‌کردیم، «إِلَّا انْفَتَقَ مَكَانٌ» الا این که کنارش مکانی باز می‌شد. باز آن زخم را مشغول می‌شدیم. «وَ قَدْ خَفْنَا عَلَيْهِ» ترسیدیم برای

۱ - سوره هود، آیات ۱۵ و ۱۶.

۲ - سوره شوری، آیه ۲۰.

حضرت امیر علیه السلام شصت زخم، زخم‌ها هم به این کیفیت که گفته شد. آن وقت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وارد شدند بر این مرکزی که حضرت امیر علیه السلام داشتند مداوا می‌شدند.

«فدخل رسول الله صلى الله عليه وآله والمسلمون يعودونه» مسلمان‌ها هم به عیادت حضرت امیر علیه السلام می‌آمدند. و تعبیر عجیبی است «و هو قرحة واحدة» یک پارچه حضرت جراحت بودند. در راه خدا چه دیدند حضرت، هم از جهات جسمی در این حد، هم از جهات روحی در چه حدی که قابل گفتن نیست، و فوق آنچه که فکر کنیم.

«فجعل يمسحه بیده» پس پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله این جراحت را با دستشان می‌کشیدند، مسح می‌کردند، «و يقول» و می‌فرمودند «إِنَّ رَجُلًا لَقِيَ هَذَا فِي اللَّهِ فَقَدْ أَبَى وَأَعَذَرَ» کسی که در راه خدا این چنین گرفتاری دیده است، آن سخت امتحان داده است. و آنچه می‌بایست انجام بدهد، انجام داده است. «فكان القرح الذي يمسحه رسول الله صلى الله عليه وآله» جراحتی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله دست می‌کشیدند، «يلتئم» همان جا خوب می‌شد.

«فقال عليّ عليه السلام: الحمد لله إذ لم أفر» شکر خدا را که من از جنگ فرار نکردم. «و لم أولّ الدبر» و پشت به جنگ نکردم. نه فرار کردم، نه پشتی به دشمن کردم. بلکه همچنان مقاومت کردم، تا شصت جراحت برداشتم.

«فشكر الله له ذلك في موضعين من القرآن، و هو قوله: سَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ [من الرزق في الدنيا] وَ سَتَجْزِي الشَّاكِرِينَ» یکی همین آیه که خواندیم، یکی هم در جای دیگر. دو تا آیه به این صورت آمده است مربوط به مولا آقا حضرت امیر علیه السلام است.

نتیجتاً این چنین است که هر کس در ارتباط با هر کاری هر چه بخواهد، خداوند متعال به مقداری که می‌خواهد کمکش می‌کند؛ هم در راه خیر و هم در راه خلاف.

حدیث دوم در ارتباط با آیات شریفه «فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَ اتَّقَى * وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنَى * فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى *» این جا در حدیث چنین است هر کس خوبی را بخواهد، ما کمکش می‌کنیم. «وَ أَمَّا مَنْ بَخِلَ وَ اسْتَعْنَى * وَ كَذَّبَ بِالْحُسْنَى * فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى *» هر کس شر را بخواهد، باز ما کمکش هستیم. یعنی سنت امداد. ما امداد می‌کنیم هر کس را آنچه را که بخواهد، البته به نسبتی که ما بخواهیم. حدیث این است در کتاب شریف بحار جلد بیست و چهار حدیث نوزده «عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع أَنَّهُ قَالَ: فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى الْخُمْسَ» یعنی حق مالی خودش را بپردازد، - و یک شأن نزول فوق العاده‌ای دارد مربوط به حضرت امیر

^۱ - تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب ج ۳/ ۲۴۰ [سورة آل عمران(۳): الآيات ۱۴۴ الی ۱۵۱] ....

علیه السلام که فرصت نمی شود برای شما عرض کنم، رد می شوم. - «وَأَتَقَى وَلايَةَ الطَّوَاغِيَتِ» یعنی پرهیز کند از این که طاغوت‌ها را برای خودش ولی بگیرد؛ «وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى بِالْوَلَايَةِ» ولایت ائمه معصومین (علیهم السلام) را تصدیق کند؛ «فَسُنِّيَسْرُهُ لِلْيُسْرَى فَلَا يُرِيدُ شَيْئًا مِنَ الْخَيْرِ إِلَّا تَيْسَّرَ لَهُ» اراده خیر که می کند، ما کمکش می کنیم. پس یعنی امداد می کنیم.

«وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ بِالْحُمْسِ وَاسْتَعْنَى بِرَأْيِهِ» رأی خودش را بر رأی ائمه (علیهم السلام) مقدم بدارد، «وَاسْتَعْنَى بِرَأْيِهِ عَنِ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى بِالْوَلَايَةِ فَسُنِّيَسْرُهُ لِلْعُسْرَى فَلَا يُرِيدُ شَيْئًا مِنَ الشَّرِّ إِلَّا تَيْسَّرَ لَهُ»^۱ اگر کسی باز به طرف بدی بخواهد حرکت کند، باز برای او کار را آسان می کنیم.
پس باز شد سنت امداد. ﴿كُلًّا نُمِدُّ هُوَآءًا وَهَؤُلَاءَ﴾.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ

^۱ - بحار الأنوار (ط - بيروت) ج ۴۶/۲۴ باب ۲۸ أن الحسنه و الحسنی الولاية و السبته عداوتهم عليهم السلام ....